

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Bródy Lili

Cím:

Kísérlet és tapasztalat

Forrás:

Magyar Nemzet, 1962. júl. 16.

Osztályozás

725.095.13

Idő

"1962"

Személy

Megfagyott muzsikának nevezte egykor Goethe az építészetet. Vajon milyen muzsika fagyott meg e sokszínű, szét-szórt és mégis összetartozó új lakóházakban, ezen a kísérleti lakótelepen?

Mert muzsika ez is; a hasonlat érvényes a kicsire is, nemcsak a nagyra, a hétköznap-gyakorlatira is, nemcsak a pompás ünnepélyesre. A jó hasonlatnak törvényereje van s ha a barokk templom márványában benne él korának zenéje, benne él a holland szélmalmokban s a német kisvárosok városházaiban is. Korok és emberek zenéje árad az északi halászkunyhóból éppúgy, mint a déli villákból, francia kastélyból, orosz hagyományokból, prágai utcából, alföldi házsorból. Nemcsak a Bach-fugának van megfelelője a térben, de van a népdaloknak is, sőt: még a rossz zenének is van. Láttam pestkörnyéki nyaralókat, amelyekben egy-egy békebeli kuplé fagyott meg, s a húszas-harmincas években láttam olyan házsorokat vidéken, amelyek az akkori slágerekhez hasonlítottak. De ez, ez milyen? Milyen zene fagyott meg itt, a kísérleti lakótelepen?

Új dolog ez, egészen új, nyilván muzsikának is az. Kísérleti lakótelep: a nagy közönség, az ország számára a hangsúly inkább a jelzón van, a kísérletin, ezeregynéhány család szempontjából azonban ez a hangsúly a jelzett szóra kerül, a lakótelepre. Mert nem maktett ez, nem a játékok méreteire kicsinyített modell a kiállítási terem szekrényének üvegfa mögött, de az ember méreteihez mért házak új és mégis ősi csoportosulása: emberi település. Kísérlet mégis: tudatosan vállalt vizsgálódás térben és időben, anyaggal és formával, új törvények keresése, régi felhasználása vagy elvetése, válogatás és próbálkozás az új rend új lakóházaival. Minthogy azonban nemcsak ember és ember, de ember és ház is csak lakva ismerik meg egymást, nemcsak az építész szakembereinek műhely-kísérlete, de emberlakta település is, lakás körülbelül háromezer embernek, emberi életek közvetlen környezete, eleven történelem színpada, tapasztalat.

Elektronikus zene? Modern indulók? Egy új kor bölcsődái?

Amikor kibukkan előttünk a Bécsi úton, az utolsó városégi házak után, ahol a megszokás már csak a temetőt várja, s temető helyett új város ragyog fel a fényben, az összkép úgy oldja fel a sivatár szomorúságot, mint egy moll-akkord. Moll, lágú és mosolygó, mintegy a huszonnegyedik órában jött öröm, feloldódás, váratlan és meglepő. Hiszen előtte már csupa reménytelenség volt minden; nem tíz, nem ötven, nem száz, de kétszáz esztendő ugrottunk az időben.

Onnan kerültünk ide, a mogorván kanyargó óbudai utcák közül, ahol már név se jutott az utcáknak, ahol a Vályog utca, Szőlőkert utca, Föld utca, Téglá utca tekereg a he-

gyekig, ahol a földszintes, vakablakos, pincelakásos vidéki házak sorából földhöz ragadt házak falusi házsorába látni, ahol háromméteres kőkerítések mögött apró, sárga házikók állnak az udvarokon. Krúdy öregasszonyai foltoznak még a pinceiakásokban s az ő délceg vénemberei kopognak be a Fekete Medvéhez címzett borozóba, mert erre-felé még nincs mackósítva a város, s medve a mackó is, fekete és idomtalan a kocsmacégérén.

Másféle város pereme volt ez, mint a József Attiláé, kispolgáribb, terszába belenyugodott, jövőtlen, reménytelen; a régi Óbuda valahogy úgy visszonylott a régi Angyalföldhöz, mint a temető a börtönhöz. A házak az időtől sárgák, mint a régi újságpapír, a telkeken rongyok és rozsdás vasak, egy vakablakos még látszik valami a régen ráfestett arany-kék földgömbből, mint egy lehámlott matrica a régi iskolakönyvben. És akkor, amikor már ezek is elfogynak, bukkann fel hirtelen a telep zöld pázsitja, sárga kavics útjaival és ívlámpáival, egy loggiás, tetőteraszos, sokszínű ház, aztán a többi mind, kék, sárga, szürke, terakotta, zöld falfelületek, ablakosok, s már névtáblák is a kapualjakban s már porolók is a házak mellett: a kísérleti lakótelep.

Később, amikor már benne sétálunk, elbomlik az összkép távoli harmóniája. Mert vizsgálgatjuk-bírálgatjuk a házakat, mint a vendég az összegyűlt osztály diákjait, s bólogatunk, hát persze, van köztük jeles, jó, közepes, elégséges, még elégtelen is akad. Kísérlet mind, tévedhet, mint az ember, míg törekszik, kissé vizsgálja is, verseny az egyes házak tervező fiatal építésszek között s végső eredményt majd az idő hirdeti, eldöntve, hogy melyik kellett a legjobban, melyiket szerették, melyik tetszett, melyiket vitték el más-hova is, melyik bizonyult érdemesnek arra, hogy fenntartsa vele az ember a kapcsolatot? Nyugodt és öntudatos a szép, hosszú loggiás, arányosan tagolt kétemeletes ház, hátrább kissé riadtak a törpe sárga erkélyek, jókedvűen csillog egy szivárványszínű ablakos, előkelően hallgat a tetőterasz, szerényen mosolyognak egy négyfelé osztott ház földszinti, kövezett kis tornácai, nyugtalanul mentegetőzik egy kapu fölött a ház minden egybehívott szellőzőnyílása.

Egy csöndes teraszon gyereklányok, ez már a bölcsőde, amott épül a telep iskolája is. Benézünk a házakba s a névtáblák körül keressük az építész nevéét, de hiába: a házak nincsenek aláírva s nem tudjuk, kié az érdem, ki a hibás. Négy esztendője, 1958 tavaszán kezdtek itt építkezni a városégi pusztaságon, ahol ma körülbelül ezer család lakik az új házakban, a fiatal pályaművekben.

Benézünk a házakba, megcsodáljuk a modern kislakások szerkezetét, a jó »körforgalmat« a lakáson belül, de legfőképpen a beépített konyhaszekrényeket, gardrószekrét-

nyeket, a célt, hogy minden szekrényféleséget befogadjanak mélyükbe a falak. Megismerkedünk a térrel, idővel és anyaggal való takarékoság szerencsés vagy kevésbé szerencsés megoldásaival a lakások szerkezetében. Már egészen közel vagyunk, úgy és asztal távlatában, ahol a kísérlet mellett már szól a tapasztalat is: panaszkodik a nagymama, hogy a nappaliból az emeleti hálószerzőkbe vezető lépcső fokai magasak, másutt a kis fürdőszoba ülőkádja panaszkodik a háziasszony. De a szembenlevő ház már rendes fürdőkádakat kapott, a lakások horizontálisan terjednek, s milyen jó, hogy végre külön szobát kaptak a kislányok!

Nyar van, békés, csöndes hétköznap, az egyik lakásban nyaralásra csomagolnak, egy ablakból labdát dob le egy gyerek a többinek, felmóttét alig látni, gyerekek játszanak a fűvön, a padokon, a virágágyak között. Rigófürtyű, a permetező víz könnyű kis zaja a fűveken; vakációzó kisfiúk öntözik gumicsövekből a pázsitot.

Még üldögélünk egy kicsit a piros padokon, beszélgetünk a gyerekekkel. Mit kérdezzünk? Jó itt? Jó. Azelőtt hol laktatok? Kispesten. Hány szobátok volt? Egy. Most mennyi van? Három. Hányan vagytok? Hatan. Hol volt jobb, Kispesten vagy itt? Itten. Miért? Csak. Kérdezhetnénk más is, de majd annak is eljön az ideje, ha mi is, a kislány is, természetnek tartjuk majd a környezetet, kényelmet, tisztaságot, az élet elemi feltételeinek teljesedését, s rátérhetünk egyebekre is, tovább mehetünk. Egy kamara frú biciklivel járja körül a telepet, valami csomagot hozott, most leadta és megbomulja az új házakat.

Kisüt a nap, lassan kísétünk a telepről. Visszanézünk, de most lentről, közelebb a Dunához, ahol két új pontházat dűledező kerítésű viskók kereteznek. Már tudjuk, hogy a viskókat nemsokára lebontják, zöldövetet lesz a Vörösvári útnál, de még előbb három új nyolcemeletes pontház kerül ide. Innen nézzük most a fényben fürdő lakótelep kék, sárga, terakotta, szürke, zöld, fehér házait, téglalapjait, kockáit, félgömbjeit, a kísérlet formáit és színeit, amelyekből majd az értőbb idő, a tapasztalat, választja ki a jövőnek a legjobbat.

Újak, tiszták, békések, barátságosak a házak innen, mindegyik más és más hangulatot érint meg, ébreszt fel bennünk, ám mégsem akord ez, mint aminek először találgattuk. Inkább olyan hangsor, amiből még minden lehet az időben, szépség és értelem, békés tevékenység és az élet értelmét közelítő gondolat, új gyerekkorok tájában rend és összhang tisztasága, amelyre majd egy élet szemlélete épül, egész hangok és félhangok rendezett sora, — hát persze: egy kromatikus skála fagyott meg itt, a kísérleti lakótelepen. Minden lehet belőle, minden benne van.